

1η ενότητα

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΜΕΡΕΣ Σ' ΕΝΑ ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα προσπαθήσουμε να καταλάβουμε τους **παράγοντες της επικοινωνίας** (ποιος μιλάει ή γράφει, σε ποιον, για ποιο σκοπό, με ποιο θέμα, πού και πότε).

Θα μελετήσουμε ποικίλους **κώδικες επικοινωνίας**.

Θα γνωρίσουμε διάφορα **είδη προτάσεων**.

Θα διαβάσουμε, θα μιλήσουμε και θα γράψουμε για τις σκέψεις και τα συναισθήματα από τις **πρώτες μέρες στο νέο σχολείο, το Γυμνάσιο**.

Κείμενο 1 [Πρώτη μέρα στο Γυμνάσιο]*

Κατηφόρισε σοβαρή, όπως ταίριαζε σ' ένα γυμνασιοκόριτσο, την καινούρια ακόμη γειτονιά της. Διέσχισε γρήγορα, όπως άρμοζε, την Πάνω Πλατεία και μπήκε στο δρόμο με τα μαγαζιά. Ούτε ματίτσα αριστερά και δεξιά. Με βιαστικό βήμα, έφτασε στην Κάτω Πλατεία, πέρασε απέναντι και μπήκε επιτέλους στο δρόμο που βρισκόταν το Γυμνάσιο. Ήταν κι αυτή πια γυμνασιοκόριτσο! Πήρε μια βαθιά ανάσα και μπήκε στον αυλόγυρο. Αμέσως όμως ένιωσε να βουλιάζει. Θεέ, πόσο τεράστιοι ήταν όλοι τους! Κι αυτή σαν νάνος! Ολόκληροι άντρες και γυναίκες! Πέρασε διστακτικά από δίπλα τους κι εκείνοι χαμήλωσαν το βλέμμα τους κατά τη μεριά της χαμογελώντας.

«[...] Και δεν ξέρω κανέναν εδώ. Και δεσ τι αέρα που έχουν όλες αυτές οι κυράτσες. Εγώ είμαι σαν βλαχαντερό!» σκέφτηκε αναποκοκκινισμένη και ζάρωσε σε μια άκρη.

– Άννα!

Γύρισε κι είδε το Γιώργο. [...]

– Τι θες σε τούτο το προαύλιο; [...] Εμείς μένουμε στο κάτω προαύλιο. Δε σ' το 'πανε; Πάμε.

Η Άννα τον ακολούθησε αμίλητη.

– Εφέτος έχει έρθει καινούριος γυμνασιάρχης. Λένε πως είναι πολύ αυστηρός. Στο προηγούμενο Γυμνάσιο που ήταν, λένε, τους είχε κάνει όλους στρατιωτάκια, καθηγητές και μαθητές! [...]

Το κουδούνι τού έκοψε την κουβέντα. Έπρεπε να βρουν τώρα πού έκανε σειρά η τάξη τους. Και γρήγορα μάλιστα, γιατί οι καθηγητές είχαν ήδη βγει και στήνονταν με σεβασμό πίσω από έναν ψηλόλιγνο άντρα. «Αυτός είναι!» ακούστηκαν μερικά ψιθυρίσματα. Έπειτα ήρθε ο παπα-Νικόλας που τους έκανε αγιασμό και στο Δημοτικό. «Χμ, γι' αυτό εμείς αργούσαμε να μπούμε...» σκέφτηκε αθέλητα η Άννα, λογαριάζοντας τον εαυτό της ακόμη με τα παιδιά του Δημοτικού παρά με τούτους εδώ τους μαντράχαλους.

Ο αγιασμός έγινε όπως συνήθως, αλλά μετά βγήκε μπροστά ο γυμνασιάρχης κι άρχισε ένα κατεβατό από «πρέπει» κι «απαγορεύεται», που έκανε όλο το ακροατήριο κάτω να στενάξει. Από τις μεγάλες μάλιστα τάξεις ακούστηκαν έντονες διαμαρτυρίες.

– Δε θα ανεχτώ! φώναξε ο γυμνασιάρχης. Και τώρα οι μαθητές ν' αρχίσουν να προχωρούν απ' αριστερά και να μπαίνουν από την κυρία είσοδο στο πάνω προαύλιο. Οι μαθήτριες από δεξιά. Θα μπαίνουν από την πλαϊνή. [...]

Πάλι ακούστηκαν διαμαρτυρίες.

– Δε θα ανεχτώ, είπα! Πάραυτα! Από αύριο θα υποστούν κυρώσεις οι μη συμμορφωθέντες!

– Κατάλαβες τι είπε τώρα; ρώτησε η Άννα τη διπλανή της, μια κοντούλα ξανθομάλλα.

– Όχι και τόσο. Θα δούμε όμως... Με λένε Αγγέλα. Εσένα;

– Άννα.

– Καθόμαστε μαζί;

– Γιατί όχι; Στο πρώτο, έτσι;

– Πού αλλού; Με τέτοιο μπόι...

Και γέλασαν.

Βούλα Μάστορη, Στο Γυμνάσιο, εκδ. Πατάκη, 1998

* Οι τίτλοι σε αγκύλη είναι επιλογή της συγγραφικής ομάδας.

Ερώτηση κατανόησης

■ Πώς νιώθει η Άννα, η κύρια ηρωίδα του αποσπάσματος, μόλις μπαίνει για πρώτη φορά στο χώρο του Γυμνασίου; • Από πού καταλαβαίνουμε τα συναισθήματά της;

Κείμενο 2 [Μιλώ, ζωγραφίζω, γράφω]

Το πρόσωπο, τα χέρια και η φωνή

Οι άνθρωποι πιθανόν ξεκίνησαν να μιλούν 30.000 με 50.000 χρόνια πριν. Η επικοινωνία, όμως, είναι μια ιστορία που ξεκινά πολύ παλιότερα! Τα χέρια και το πρόσωπο μπορούσαν και μπορούν να είναι τόσο εκφραστικά όσο οι λέξεις και καμιά φορά περισσότερο από αυτές. Έτσι, πολύ πριν εμφανιστεί η γραφή, οι χειρονομίες και οι γκριμάτσες είχαν δημιουργήσει τη δική τους γλώσσα. Στην αρχή οι άνθρωποι συγκρατούσαν όλες τις πληροφορίες στο μυαλό τους. Οι γονείς μετέφεραν τις γνώσεις στα παιδιά τους μιλώντας σ' αυτά, αφού κανείς δεν ήξερε να γράψει. Όμως, είναι δύσκολο να θυμόμαστε τα πάντα κι έτσι, πολλές φορές, πολύτιμα κομμάτια της ιστορίας χάνονταν μέσα στο χρόνο.

Από το λόγο στην εικόνα

Ήταν φυσικό, λοιπόν, κάποια στιγμή να δημιουργηθεί έντονη η ανάγκη να καταγράφονται τα πάντα. Έτσι γεννήθηκε η ζωγραφική (ζωγραφίζω = «γράφω τη ζωή»). Η γραπτή επικοινωνία ξεκίνησε με ζωγραφιές. Οι ζωγραφιές, περνώντας από πολλά στάδια, απλοποιήθηκαν και εξελίχθηκαν σε γράμματα.

Η επανάσταση του αλφάβητου

Χίλια χρόνια πριν από το Χριστό, έγινε μια αληθινή επανάσταση με την επινόηση του αλφάβητου. Οι αρχαίοι Φοίνικες, που ήταν έμποροι και ταξιδευτές και κατοικούσαν στο σημερινό Λίβανο, δημιούργησαν το πρώτο αλφάβητο που αποτελούνταν από 22 γράμματα, τα οποία ήταν όλα σύμφωνα. Μεταξύ 9ου και 8ου αιώνα π.Χ., οι Έλληνες πρόσθεσαν στο φοινικικό αλφάβητο τα φωνήεντα α, ε, ι, ο, ου. Βασισμένοι στο ελληνικό αλφάβητο, οι Ρωμαίοι δημιούργησαν το λατινικό, που σήμερα είναι το πιο γνωστό αλφάβητο στον κόσμο.

Η γραφή είναι ένας τρόπος να αποθηκεύονται και να μεταφέρονται πληροφορίες σε ανθρώπους που τους χωρίζει ο χρόνος και η απόσταση.

περ. «Ερευνητές», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 28/3/1999

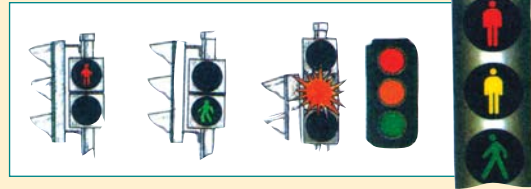
Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Ποιοι ήταν οι πρώτοι τρόποι με τους οποίους επικοινωνούσαν οι άνθρωποι;
- 2 Πότε και πού εμφανίστηκαν οι πρώτες μορφές γραφής;
- 3 Γιατί η επινόηση του αλφάβητου θεωρείται επανάσταση στην ιστορία του ανθρώπου;

Κείμενο 3 [Διάφοροι κώδικες στη ζωή μου]

1. Στο δρόμο για το σχολείο συναντώ σήματα του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας και προσέχω τα φανάρια.

2. Φτάνω στο σχολείο και ακούω το κουδούνι που με ειδοποιεί ότι το μάθημα αρχίζει.

- 1η ώρα: **Μαθηματικά**. Ανοίγω το βιβλίο:

Να συγκριθούν οι αριθμοί:

α) 35,046 και 60,03 και β) 4,567 και 4,53989

Αν εφαρμόσουμε την προηγούμενη διαδικασία, βρίσκουμε ότι:

α) $35,046 < 60,03$ και β) $4,567 > 4,53989$

- 2η ώρα: **Μουσική**

- 3η ώρα: **Αρχαία Ελληνικά**

Μητρός τε καὶ πατρός καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἢ πατρὶς καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον.

Πλάτων, Κρίτων 12 (4ος αι. π.Χ.)

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Πόσοι διαφορετικοί κώδικες παρουσιάζονται στο κείμενο 3;
- 2 Προσπαθήστε να μεταφέρετε στα νέα ελληνικά την παραπάνω φράση του Πλάτωνα.

B1

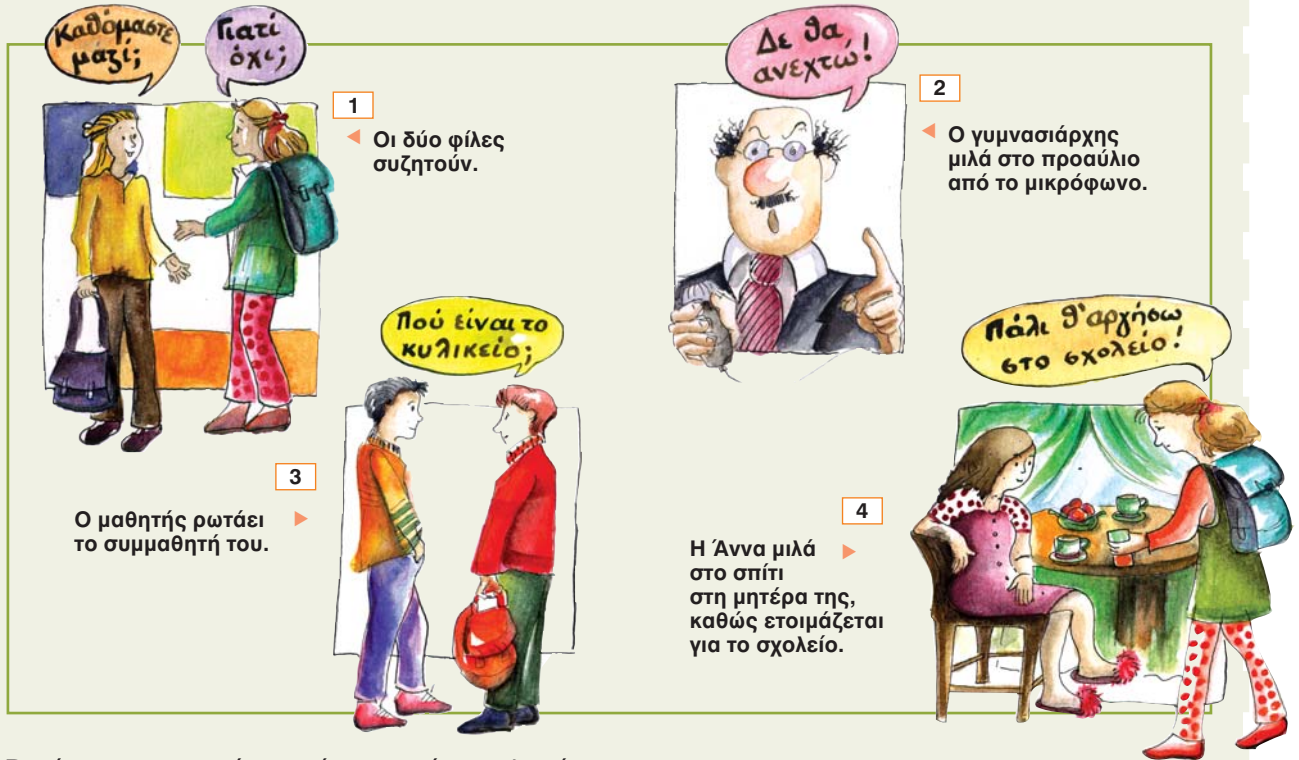
Παράγοντες της επικοινωνίας

Ακούω και μιλώ

1. Εντοπίστε στο κείμενο 1 τα λόγια που λέει ο Γιώργος και τα λόγια που λέει ο διευθυντής του Γυμνασίου. • Σε ποιον απευθύνεται ο Γιώργος και σε ποιον ο γυμνασιάρχης; • Για ποιο θέμα μιλά ο καθένας και με ποιο σκοπό; • Πώς αντιδρούν κάθε φορά αυτοί που τους ακούν;

2. Στο κείμενο 1 η Άννα και η Αγγέλα δεν καταλαβαίνουν τι λέει ο γυμνασιάρχης. Για ποιο λόγο;
3. Ο άνθρωπος –σύμφωνα με το κείμενο 2– από το λόγο και την παράσταση εικόνας πέρασε στη γραφή. Σήμερα πώς προτιμά να επικοινωνεί; • Σε ποιες περιπτώσεις προτιμά το λόγο, σε ποιες την εικόνα και σε ποιες τη γραφή;
4. Δείτε προσεκτικά τα παρακάτω σκίτσα που σχετίζονται με το κείμενο 1.

- Βρείτε σε ποιο από τα σκίτσα αυτά ο ομιλητής:
 - α. εκφράζει φόβο για κάτι
 - β. προτείνει κάτι σε κάποιον άλλο
 - γ. απειλεί
 - δ. συμφωνεί με μια πρόταση
 - ε. ζητά μια πληροφορία.

Κείμενο 4 [Γράμμα σ' ένα φίλο μου που είναι μακριά]

Αθήνα, 10-12-71

Αγαπητέ μου Πωλ,

Μου γράφεις πως το Παρίσι είναι χιονισμένο, κι εδώ έχουμε σωστό ανοιξιάτικο καιρό. Κι ας είναι Δεκέμβρης. Πόσο γρήγορα κυλάνε οι μέρες του χρόνου! Τελειώνουμε και τους διαγωνισμούς του πρώτου τριμήνου. Σήμερα Μαθηματικά, αύριο Χημεία και τέρμα. Μεθαύριο θα κάνουμε τη δεύτερη μεγάλη σχολική εκδρομή. Θα πάμε στους Δελφούς. Θυμάσαι που είχαμε πάει μαζί, με τους γονείς μου, πριν από δύο χρόνια; Αλλά τι τα θέλεις, μια εκδρομή με το σχολείο είναι άλλο πράμα. Όλα τα χαίρεσαι πιο έντονα. Θα επισκεφτούμε πρώτα το Μουσείο και τα Αρχαία, κι ύστερα θα ξεχουθούμε για παιχνίδι. Θα φάμε σε εστιατόριο. Έχει το γλέντι του κι αυτό. Οι καθηγητές μας πετάνε την αυστηρή μάσκα που φοράνε στο σχολείο και γίνονται άλλοι άνθρωποι. Έχουμε φτιάξει για τον καθένα σατιρικούς* στίχους. Ο Πέτρος βοήθησε πολύ με το χιούμορ του. Ελπίζω να δω τον κύριο Ευαγγέλου να χαμογελάει, επιτέλους.

Η Σόφη είναι ενθουσιασμένη με το σχολείο μας. Έχουμε φτιάξει μια καλή παρέα, τους ξέρεις πάνω κάτω όλους. Μόνο η Χριστίνα σου είναι άγνωστη, μια καινούρια από τη Θεσσαλονίκη. Ξέρεις, είναι σπουδαίο κορίτσι. Έξυπνη, τρώει την Τάνια στους βαθμούς και είναι όμορφη. Έχει κάτι τεράστια μάτια. Μόνο που συχνά φέρεται παράξενα, με ξαφνιάζουν οι τρόποι της. Στις αρχές νομίζαμε πως ήταν περήφανη κι ακατάδεκτη. Τώρα όμως που τη γνώρισα καλύτερα, ξέρω πόσο απλή είναι. Η Λίνα ψήλωσε, έγινε σωστή δεσποινίς. Για σκέψου: το μωρό μας πάει Πρώτη Γυμνασίου. Πώς περνάει ο καιρός!

Φίλησέ μου τη Νικόλ και τη μαμά σου. Μην αργήσεις να μου γράψεις.

Με πολλή αγάπη
Αλέξης

* **σατιρικός:** σκωπτικός, κοροϊδευτικός.

Ζωρζ Σαρή, *Το ψέμα*, εκδ. Πατάκη, 1996 (διασκευή)

Ακούω και μιλώ

1. Ποιος έχει γράψει αυτή την επιστολή (είναι δηλαδή ο αποστολέας); • Σε ποιον την απευθύνει (ποιος είναι ο παραλήπτης);
2. Ποια σχέση φαίνεται να έχουν τα δύο πρόσωπα; • Από ποια στοιχεία της επιστολής το καταλάβατε;
3. Για ποιο σκοπό επικοινωνούν με αυτή την επιστολή τα δύο πρόσωπα;
4. Εσείς διατηρείτε αλληλογραφία με φίλους ή φίλες σας που μένουν μακριά, στα ελληνικά ή σε ξένες γλώσσες;
5. Δείτε τα παρακάτω κείμενα και πείτε ποιες διαφορές παρατηρείτε στη μορφή και το ύφος του μηνύματος στις δύο περιπτώσεις;

1

- Τι ώρα να 'ρθω να σε πάρω για το σχολείο;
- Οχτώ, οχτώ παρά τέταρτο.
- Ε, άλλο παρά τέταρτο κι άλλο οχτώ!
- Καλά, ντε! Οχτώ είναι εντάξει;
- Ναι, προλαβαίνουμε.

2

Οι πρώτες μου γνώσεις για την επικοινωνία

- ▶ Επικοινωνία είναι η **ανταλλαγή μηνυμάτων** μεταξύ δύο ή περισσότερων ανθρώπων. Για να υπάρξει επικοινωνία χρειαζόμαστε έναν **πομπό**, ένα **δέκτη** κι έναν **κώδικα**. Πομπός είναι αυτός που μιλάει (ο ομιλητής) ή γράφει (ο συγγραφέας). Δέκτης είναι αυτός που ακούει (ο ακροατής) ή διαβάζει (ο αναγνώστης). Κώδικας είναι ένα σύστημα σημείων ή σημάτων ή συμβόλων με αρχές και κανόνες. Η γλώσσα είναι ένα παράδειγμα κώδικα πολύ δημιουργικού.
- ▶ Ο πομπός χρησιμοποιεί το γλωσσικό κώδικα για να κωδικοποιήσει ένα μήνυμα, να εκφράσει δηλαδή μια επιθυμία, να διατυπώσει μια ερώτηση, να δώσει ή να ζητήσει μια πληροφορία, να πει κάτι που σκέφτεται ή που νιώθει κτλ. Από τον πομπό το μήνυμα μεταβιβάζεται με κάποιον **τρόπο (φυσικό ή τεχνητό)** στο δέκτη. Ο δέκτης είναι αυτός που λαμβάνει και αποκωδικοποιεί το μήνυμα.

- Το μέσο που χρησιμοποιούμε για να επικοινωνήσουμε, ο φυσικός ή τεχνητός αυτός τρόπος (τηλέφωνο, Η/Υ, κινητό τηλέφωνο, επιστολή, επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο κτλ.), επηρεάζει τη μορφή και το ύφος του μηνύματος.
- Υπάρχουν δύο είδη γλωσσικής επικοινωνίας: **η προφορική και η γραπτή.**

Διαβάζω και γράφω

1. Βρείτε τους πομπούς και τους δέκτες στα κείμενα 1 και 4. • Σε ποιες περιπτώσεις η επικοινωνία τους είναι γραπτή και σε ποιες προφορική;
2. Ποια μέσα χρησιμοποιούνται για την επικοινωνία στο κείμενο 4 και στα σκίτσα που το ακολουθούν;
3. Ταιριάξτε τη λέξη με την εξήγηση:

<ol style="list-style-type: none"> α. πομπός β. δέκτης γ. συνθήκες επικοινωνίας δ. γλωσσικός κώδικας ε. επικοινωνία 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ο τρόπος μετάδοσης του μηνύματος/το περιβάλλον, οι σχέσεις των συνομιλητών κ.ά. 2. (επιτυχής) ανταλλαγή μηνυμάτων κ.ά. 3. αυτός που «λαμβάνει» το μήνυμα 4. αυτός που «στέλνει» το μήνυμα 5. ένα σύστημα σημείων που έχει κανόνες και αρχές και χρησιμοποιείται για να επικοινωνούμε
--	---

B2

Κώδικες επικοινωνίας

Ακούω και μιλώ

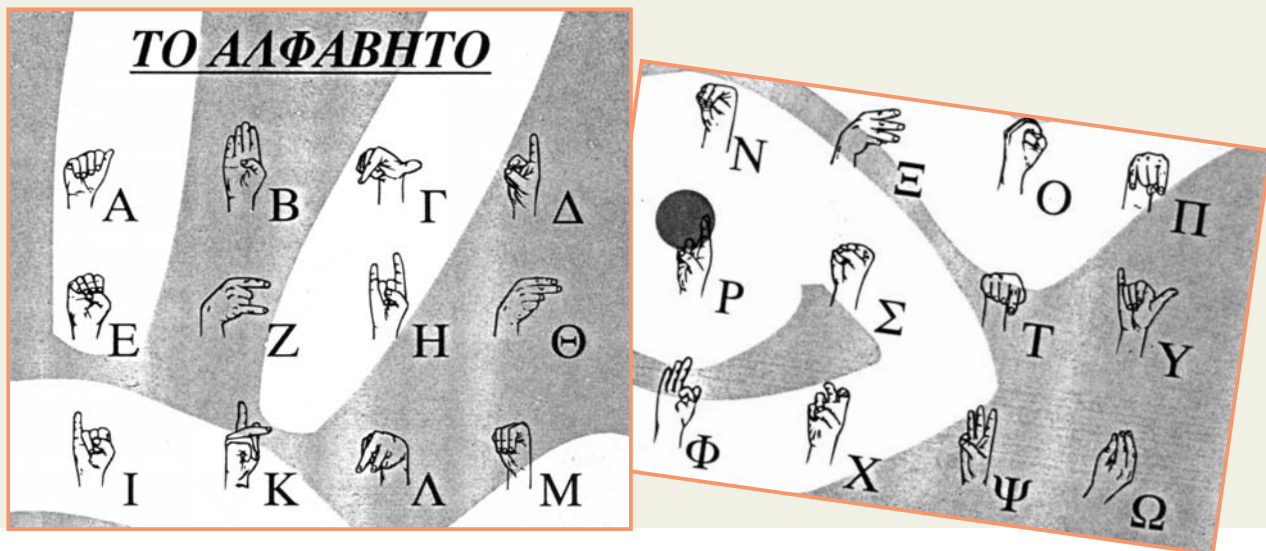
1. Πριν από την επινόηση του αλφάβητου (κειμ. 2), τι είδους σύμβολα χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι για να παραστήσουν αντικείμενα και ιδέες;
 2. Δείτε το απόσπασμα από την άσκηση Μαθηματικών που σας δόθηκε στο κείμενο 3. • Σας είναι κατανοητό; • Τι λέει;
- Δείτε τώρα κι αυτό το απόσπασμα από μία άσκηση Χημείας:

Να βρεθεί η τιμή ΔG^0 της αντίδρασης: $H_2(g) + I_2(g) \rightarrow 2HI(g)$ και η ΔG^0 σχηματισμού του HI σε $kJ mol^{-1}$, με βάση τα δεδομένα του παρακάτω πίνακα:

ουσία	H_2	I_2	HI
$\Delta H_f^0 / kJ mol^{-1}$	0	0	26,48
$S^0 / J mol^{-1} K^{-1}$	130,7	116,1	206,6

- Μπορείτε να καταλάβετε τι λέει; • Γιατί ναι/όχι;
3. Στο κείμενο 3 υπάρχουν δείγματα από διάφορους κώδικες. Ποιοι από αυτούς μας δίνουν οπτικά σήματα και ποιοι ακουστικά;

4. Γράψτε το μικρό σας όνομα. • Στη συνέχεια συμβουλευτείτε το αλφάβητο της νοηματικής γλώσσας των κωφάλων και παραστήστε το με τα κατάλληλα σήματα.

Κείμενο 5 [Ο καιρός]

Ο ΚΑΙΡΟΣ

ΣΗΜΕΡΑ:
 Βασιλείου Παρίου, Αρτέμιωνος, Δήμη μαρτύρων.
 Ανατολή: 06.55 Δύση: 19.58. Σελήνη: 11 ημερών.

ΠΡΟΓΝΩΣΗ
Βαρομετρικά χαμηλά προκαλούν βροχές και καταιγίδες στη Αντική, Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη.
Προειδοποιήσεις:
Χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα καιρού η σημερινή ημέρα. Αντίθετα αύριο και μεθαύριο προβλέπονται βροχές και καταιγίδες στις περισσότερες περιοχές της χώρας και μικρή πτώση θερμοκρασίας.

Περιοχή	Θερμοκρασία	Καιρός
Φλώρινα	4-16	Μελάμβρο
Ιωάννινα	6-20	Μελάμβρο
Πρέβεζα	7-20	Μελάμβρο
Βόλος	8-19	Μελάμβρο
Λαμία	8-19	Μελάμβρο
Αθήνα	10-21	Μελάμβρο
Πάτρα	9-22	Μελάμβρο
Καλαμάτα	11-20	Μελάμβρο
Καβάλα	7-18	Μελάμβρο
Αλεξανδρούπολη	7-18	Μελάμβρο
Ρόδος	12-20	Μελάμβρο
Ηράκλειο	11-20	Μελάμβρο

Η θερμοκρασία στην Αθήνα

Ημέρα	Θερμοκρασία
Σ (Κυριακή)	21
Κ (Δευτέρα)	20
Δ (Τρίτη)	17
Τ (Τετάρτη)	17
Τ (Πέμπτη)	18

εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2003

Ακούω και μιλώ

Πριν ξεκινήσετε το πρωί για το σχολείο, καλό είναι να συμβουλευτείτε ένα δελτίο πρόγνωσης του καιρού. Εκτός από το λόγο, ποια άλλα μέσα χρησιμοποιεί το δελτίο για να δείξει τον καιρό της επόμενης μέρας; (κειμ. 5) • Πώς θα ντυθείτε αύριο, αν δείτε ένα τέτοιο δελτίο καιρού;

Οι πρώτες μου γνώσεις για τους κώδικες

- ▶ Εκτός από τη γλώσσα επικοινωνούμε και με πολλά άλλα **σήματα** που ανήκουν σε διάφορους **κώδικες**. Ιδιαίτερη σημασία για την επικοινωνία των ανθρώπων έχει ο γλωσσικός κώδικας.
- ▶ Πολλά κείμενα δε χρησιμοποιούν μόνο τη γλώσσα για να μεταδώσουν το μήνυμά τους, αλλά και άλλους τρόπους, που μπορεί να είναι σήματα από άλλους κώδικες. Επειδή λοιπόν χρησιμοποιούν πολλούς τρόπους, λέγονται **πολυτροπικά κείμενα**.

Διαβάζω και γράφω

1. Πόσους κώδικες –εκτός από το γλωσσικό– μπορείτε να αναφέρετε; • Μπορείτε να σκεφτείτε μερικές ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στο γλωσσικό κώδικα και σε άλλα είδη κωδίκων που είδατε ως τώρα;
2. Πώς παριστάνεται ο κίνδυνος στα σήματα του ΚΟΚ; • Φτιάξτε κι εσείς μια πινακίδα προειδοποίησης για κίνδυνο. • Γράψτε «ΠΡΟΣΟΧΗ ΚΙΝΔΥΝΟΣ» και προσθέστε ένα ανάλογο σήμα. • Το κείμενό σας είναι πολυτροπικό ή όχι;
3. Ποια από τα κείμενα που έχετε δει ως τώρα (1-5) είναι πολυτροπικά; • Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

ΕΙΔΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Γ1

Είδη προτάσεων ανάλογα με τα συστατικά τους

Ακούω και μιλώ

1. «Το κουδούνι τού έκοψε την κουβέντα» (κειμ. 1): Η πρόταση αυτή έχει μόνο τα βασικά συστατικά. Μπορείτε να προσθέσετε κι άλλα στοιχεία, άλλες λέξεις δηλαδή που να δίνουν επιπλέον πληροφορίες;
2. «Με λένε Αγγέλα. Εσένα;»: Βρείτε το απόσπασμα στο κείμενο 1. • Από τη δεύτερη πρόταση λείπουν βασικά συστατικά. Μπορείτε να τη συμπληρώσετε; • Γιατί η συγγραφέας προτίμησε την ελλειπτική μορφή;
3. «Η Λίνα ψήλωσε, έγινε σωστή δεσποινίς» (κειμ. 4): Βρείτε τις δύο προτάσεις του αποσπάσματος. • Από ποια πρόταση μπορείτε να αφαιρέσετε κάποια λέξη και πάλι να έχει ολοκληρωμένο νόημα; • Από ποια πρόταση δεν μπορείτε να αφαιρέσετε τίποτα;
4. «Χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα καιρού η σημερινή ημέρα»: Βρείτε την πρόταση στο κείμενο 5. • Παρατηρήστε ότι της λείπει ένα βασικό συστατικό. • Μπορείτε να το συμπληρώσετε; • Γιατί ο μετεωρολόγος δεν το περιέλαβε στην πρότασή του;

Οι πρώτες μου γνώσεις για την πρόταση

- ▶ **Πρόταση** είναι το μεγαλύτερο σύνολο λέξεων που είναι γραμματικά οργανωμένο.
- ▶ Μια πρόταση η οποία έχει ολοκληρωμένο νόημα, μας δίνει απάντηση στις ερωτήσεις «ποιος» και «τι» και από την οποία δεν μπορούμε να αφαιρέσουμε τίποτα λέγεται **απλή** πρόταση, π.χ. *Η Άννα είδε το Γιώργο.*

- ▶ Οι συνθήκες της επικοινωνίας μάς αναγκάζουν ή μας επιτρέπουν να προσθέτουμε ή να αφαιρούμε στοιχεία/λέξεις από τις προτάσεις μας. Έτσι:
 - Η πρόταση από την οποία λείπουν στοιχεία/λέξεις λέγεται **ελλειπτική**, π.χ. *Σήμερα Μαθηματικά, αύριο Χημεία και τέρμα.* (κείμε. 4)
 - Η πρόταση που εκτός από τα βασικά έχει κι επιπλέον στοιχεία λέγεται **επαυξημένη**, π.χ. *Ο Πέτρος βοήθησε πολύ με το χιούμορ του.* (κείμε. 4)

5. Στο μήνυμα στην οθόνη του κινητού τηλεφώνου (σκίτσο 2, σελ. 14), τι είδους πρόταση έχει γραφεί; • Γιατί ο πομπός διάλεξε τέτοιου είδους πρόταση; • Εσείς, όταν γράφετε μηνύματα στο κινητό, τι είδους προτάσεις προτιμάτε;

Κείμενο 6 Οι δυσκολίες της τωρινής ζωής μου

Είμαι μαθητής της Α΄ Γυμνασίου. Σ' αυτή την τάξη τα μαθήματα είναι περισσότερα και δυσκολότερα απ' ό,τι στο Δημοτικό σχολείο. Ο χρόνος για τη μελέτη πολλαπλασιάστηκε, οι ελεύθερες ώρες μειώθηκαν. Ώρες για παιχνίδι σχεδόν δεν υπάρχουν στο ημερήσιο πρόγραμμά μου.

Στο τέλος της σχολικής ημέρας, ύστερα από εντατική παρακολούθηση και συμμετοχή στα μαθήματα, αρχίζει το μεγάλο μου βάσανο. Αφού γευματίσω, θα ξεκουραστώ λίγο και αμέσως μετά θα αρχίσω το διάβασμα. Τι να πρωτοδιαβάσω όμως; Μαθηματικά, Αρχαία, Ιστορία, Θρησκευτικά;

Μεγάλος μπελάς! Για την Ιστορία έχω να διαβάσω πολλές σελίδες, στα Μαθηματικά να λύσω αρκετές ασκήσεις, στα Αρχαία να γράψω εργασία. Από τη μια πλευρά οι εξισώσεις, από την άλλη ο Οδυσσέας και η Ναυσικά, όλα μαζί πραγματικά με έχουν τρελάνει.

Τι να κάνω όμως; Βλέπετε, σήμερα έχουν αυξηθεί οι απαιτήσεις της κοινωνίας, γι' αυτό πρέπει επίσης να μάθω τουλάχιστον δύο ξένες γλώσσες, σε ηλικία που δεν έχω μάθει ακόμη καλά καλά τα ελληνικά. Έτσι, εκτός από τα μαθήματα του σχολείου μου, έχω καθημερινά να διαβάζω αγγλικά και γερμανικά, που είναι επίσης πολύ δύσκολα.

Έπειτα, λοιπόν, από απασχόληση πολλών ωρών και στις ξένες γλώσσες, με το κεφάλι «καζάνι», γυρίζω σπίτι να συνεχίσω τη μελέτη των υπόλοιπων μαθημάτων. Ζαλισμένος διαβάζω όσο ακόμη κρατούν οι δυνάμεις μου.

Η ώρα τώρα είναι 9.00 το βράδυ. Είναι ώρα για φαγητό. Μα επιτέλους, βαρέθηκα πια! Τα μαθήματά μου παρουσιάζουν βέβαια ενδιαφέρον, αλλά έλα που πρέπει να έχω και ελεύθερες ώρες για παιχνίδι και ξεκούραση! Όσο κι αν προσπαθώ όμως να εξοικονομήσω αυτές τις ελεύθερες ώρες, δεν τα καταφέρνω. Ούτε παιχνίδι, ούτε ξεκούραση λοιπόν.

– Τι κατάσταση είναι αυτή; Τι θα γίνει, επιτέλους;

Γ. Κατσίφης, μαθητής Α΄ Γυμνασίου

Η Φωνή του Πειραματικού Σχολείου, φυλλάδιο του Βαρβάκειου Πειραματικού Σχολείου, τεύχ. 51, Απρίλιος 1980

Κείμενο 7 [Ντριν, ντριν, χτύπησε κουδούνι...]

Σεπτέμβριος, η νέα σχολική χρονιά αρχίζει. Πρωινό ξύπνημα, διαβάσματα. 8.00 π.μ. Βάρος στον ώμο – τσάντα γεμάτη τετράδια. Κόρνα! «Το λεωφορείο! Τρέχα!» Συνάντηση με παλιούς φίλους και συμμαθητές. Γέλια. Συζητήσεις για διακοπές. Φτάνοντας στο σχολείο, όλοι, μαθητές και δάσκαλοι ή καθηγητές, συγκεντρώνονται στο προαύλιο για τον αγιασμό. Ντριν! Χτυπάει κουδούνι. Όλοι, κατά μία τάξη μεγαλύτεροι, τρέχουν στην καινούρια τους αίθουσα. Νέα βιβλία και προγράμματα και ίσως νέος δάσκαλος ή καθηγητές. Νέο σχολικό έτος! Καλή χρονιά!

περ. «Ερευνητές», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 1999

Διαβάζω και γράφω

- Υπογραμμίστε όσο περισσότερες ελλειπτικές προτάσεις μπορείτε στο κείμενο 6. • Στη συνέχεια συμπληρώστε τα στοιχεία που τους λείπουν.
- «Σεπτέμβριος, η νέα σχολική χρονιά αρχίζει» (κειμ. 7): Αν κάποιος συμπλήρωνε το απόσπασμα αυτό με τα στοιχεία που λείπουν, θα έγραφε: «Ήρθε ο Σεπτέμβριος και η νέα σχολική χρονιά αρχίζει». Γιατί ο συγγραφέας του άρθρου, όμως, προτίμησε την πρώτη εκδοχή; • Ποια από τις δύο εκδοχές ταιριάζει στο υπόλοιπο κείμενο;
- «8.00 π.μ... Συζητήσεις για διακοπές» (κειμ. 7): Μπορείτε να συμπληρώσετε τις προτάσεις του αποσπάσματος με ρήματα ή άλλα μέρη του λόγου; • Διαβάστε τώρα το απόσπασμα όπως το συμπληρώσατε εσείς. Ποια εκδοχή σας αρέσει πιο πολύ; Αυτή του κειμένου ή η δική σας; • Για ποιους λόγους;
- «Χτυπάει κουδούνι» (κειμ. 7): Η πρόταση είναι απλή, δηλαδή έχει ένα ολοκληρωμένο νόημα και μόνο τα απαραίτητα συστατικά, τους βασικούς όρους. Μπορείτε να της προσθέσετε κι άλλα στοιχεία, κι άλλους όρους και να τη μετατρέψετε σε πρόταση επαυξημένη;

Γ2**Είδη προτάσεων, σημασίες τους και σημεία στίξης****Ακούω και μιλώ**

- «Εφέτος έχει έρθει... καθηγητές και μαθητές» (κειμ. 1): Βρείτε σε αυτά τα λόγια του Γιώργου τις πληροφορίες που δίνει στην Άννα.
- «Κατάλαβες τι είπε... Καθόμαστε μαζί;»: Αναζητήστε το απόσπασμα στο κείμενο 1. • Με ποιες προτάσεις οι δύο συμμαθήτριες ζητούν πληροφορίες η μία από την άλλη;
- Βρείτε στα λόγια του γυμνασιάρχη (κειμ. 1) τις προτάσεις που χρησιμοποιεί για να ζητήσει από τους μαθητές να κάνουν κάτι.
- Ποιες προτάσεις στα κείμενα 6 και 7 εκφράζουν κάποιο έντονο συναίσθημα και έχουν θαυμαστικό στο τέλος;

ΕΙΔΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Μαθαίνω για τις **προτάσεις** και τη **σημασία** τους

- ▶ Οι προτάσεις που χρησιμοποιούμε συνήθως για να δώσουμε μια πληροφορία λέγονται **αποφαντικές**, π.χ. *Το μάθημα αρχίζει στις 8:00*. Σε αυτές τις προτάσεις, όταν γράφουμε, βάζουμε τελεία.
- ▶ Οι προτάσεις που χρησιμοποιούμε συνήθως για να ζητήσουμε μια πληροφορία λέγονται **ερωτηματικές**, π.χ. *Τι ώρα αρχίζει το μάθημα*; Σε αυτές τις προτάσεις, όταν γράφουμε, βάζουμε ερωτηματικό.
- ▶ Οι προτάσεις που χρησιμοποιούμε συνήθως για να ζητήσουμε από κάποιον να κάνει κάτι ή να τον παρακαλέσουμε για κάτι λέγονται **προστακτικές**, π.χ. *Μπειτέ στην τάξη*. Σε αυτές τις προτάσεις, όταν γράφουμε, βάζουμε τελεία ή θαυμαστικό.
- ▶ Οι προτάσεις που εκφράζουν ένα έντονο συναίσθημα λέγονται **επιφωνηματικές**, π.χ. *Τι ωραία μέρα!* Σε αυτές τις προτάσεις, όταν γράφουμε, βάζουμε θαυμαστικό.

Διαβάζω και γράφω

1. Δείτε στο κείμενο 2 την παράγραφο με τίτλο «Η επανάσταση του αλφάβητου»: Οι προτάσεις που περιέχει είναι αποφαντικές, ερωτηματικές, προστακτικές ή επιφωνηματικές; • Γιατί;
2. Στο κείμενο 3 δίνονται αποσπάσματα από άσκηση Μαθηματικών. • Βρείτε την προστακτική πρόταση που περιέχεται σε αυτή.
3. Διαβάστε το κείμενο 4 και βρείτε μία πρόταση αποφαντική, μία ερωτηματική, μία προστακτική και μία επιφωνηματική.

Ακούω και μιλώ

1. «Γιατί όχι;...», «Πού αλλού;»: Βρείτε τις δύο αυτές ερωτηματικές προτάσεις στο κείμενο 1. • Τις χρησιμοποιούν οι δύο φίλες για να ζητήσουν κάποια πληροφορία ή εκφράζουν κάτι άλλο; • Μπορείτε να προσδιορίσετε τι εκφράζουν;
2. «Τι θες σε τούτο το προαύλιο;... Πάμε»: Βρείτε το απόσπασμα στο κείμενο 1 και υπογραμμίστε τις ερωτηματικές προτάσεις. • Πρόκειται για ερωτήσεις που εκφράζουν απορία και περιμένουν απάντηση; • Τι πραγματικά εκφράζει η καθεμιά;
3. Βρείτε τις ερωτηματικές προτάσεις του κειμένου 6. • Εκφράζουν κάποια απορία ή κάτι άλλο περισσότερο; • Τι είναι αυτό;

Διαπιστώνω **ότι**:

- ▶ Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε διαφορετικά είδη προτάσεων (π.χ. αποφαντική, ερωτηματική, προστακτική, επιφωνηματική) για να πετύχουμε το σκοπό μας στην επικοινωνία. Η επιλογή μας εξαρτάται κυρίως από **τον ακροατή** μας (ποιος είναι, τι σχέση έχουμε μαζί του), από **τον τρόπο** που μεταδίδεται το μήνυμα και **τις συνθήκες επικοινωνίας** (αν μιλάμε από το τηλέφωνο ή «πρόσωπο με πρόσωπο», αν είμαστε μπροστά σε άλλους ή μόνοι με το συνομιλητή μας).
- ▶ Έτσι, μπορούμε να ζητήσουμε μια πληροφορία χρησιμοποιώντας όχι μόνο ερωτηματικές προτάσεις, αλλά και αποφαντικές ή προστακτικές, π.χ.
 - *Θα ήθελα να μου πει κάποιος τις ώρες των μαθημάτων.*
 - *Πες μου τις ώρες των μαθημάτων.*
 - *Ποιες είναι οι ώρες των μαθημάτων;*

Διαβάζω και γράφω

1. Μετατρέψτε τις ερωτηματικές προτάσεις του κειμένου 6 σε αποφαντικές που να έχουν την ίδια σημασία.
 - Πότε το κείμενο είναι πιο ζωντανό και άμεσο;
2. «Τι θες σε τούτο το προαύλιο;... Πάμε» (κείμ. 1): Μετατρέψτε τις ερωτηματικές προτάσεις σε αποφαντικές και προστακτικές με την ίδια σημασία.
 - Γιατί ο Γιώργος προτίμησε τις ερωτηματικές;
3. Στην πρώτη παράγραφο του κειμένου 6 βρείτε προτάσεις που δεν περιέχουν άρνηση και μία που περιέχει.
 - Στη συνέχεια ξαναγράψτε το απόσπασμα, προσθέτοντας άρνηση στις προτάσεις που δεν έχουν και αφαιρώντας την άρνηση από την πρόταση που περιέχει.

Μαθαίνω **ότι**:

- ▶ Οι προτάσεις που δεν έχουν άρνηση λέγονται **καταφατικές**.
- ▶ Οι προτάσεις που περιέχουν άρνηση [δε(ν), μη(ν)] λέγονται **αρνητικές**.

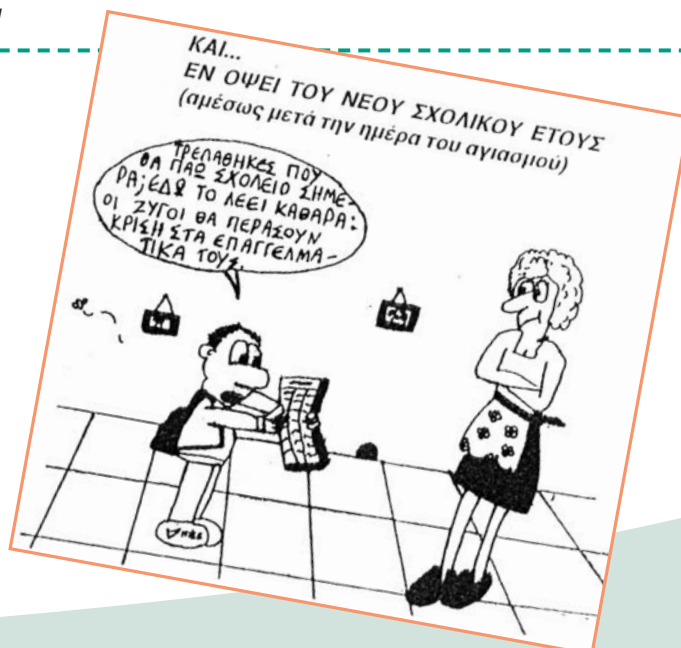
Ακούω και μιλώ

1. «Είναι μαθητής της Α' Γυμνασίου»: Τι σημείο στίξης θα βάζατε στο τέλος της πρότασης;
 - Μπορείτε να διαβάσετε την ίδια πρόταση με τρεις διαφορετικούς τρόπους, ώστε στην πρώτη περίπτωση να δίνει μια πληροφορία, στην άλλη να ζητάει μια πληροφορία και στην τρίτη να εκφράζει ένα συναίσθημα;
2. Βρείτε μια πρόταση από τα κείμενα 1 ως 7. Διαβάστε τη με τρεις διαφορετικούς τρόπους.
 - Σημειώστε τι εκφράζει κάθε φορά και βάλτε το ανάλογο σημείο στίξης.
3. Στο κείμενο 6 υπάρχουν αρκετά ερωτηματικά και θαυμαστικά.
 - Νομίζετε ότι ταιριάζουν σε ένα μαθητικό κείμενο που δημοσιεύτηκε σε σχολικό περιοδικό;
 - Γιατί;
 - Τι του προσθέτουν;
 - Για να απαντήσετε, σκεφτείτε τον πομπό, το δέκτη και γενικά τις συνθήκες της επικοινωνίας.

Συμπεραίνω για τις **προτάσεις**

- ▶ Η ίδια ακριβώς πρόταση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να δηλώσουμε ή να ρωτήσουμε κάτι, για να εκφράσουμε απορία, θαυμασμό, έκπληξη κτλ., π.χ.
 - Αρχισε το σχολείο.
 - Αρχισε το σχολείο;
 - Αρχισε το σχολείο!

Πειραματισμοί, φυλλάδιο
του Πειραματικού Λυκείου Αγ. Αναργύρων,
τεύχ. 5, 2001

- 1** Σημειώστε στο τετράδιό σας όσο περισσότερους κώδικες μπορείτε να σκεφτείτε και τα αντίστοιχα σήματα, τα σημεία δηλαδή κάθε κώδικα. • Ξεκινήστε από τους κώδικες των μαθημάτων που διδάσκεστε στο σχολείο και συνεχίστε με άλλους κώδικες που συναντάτε στη ζωή σας.

Κώδικες	Σημεία του κώδικα
Γραπτός λόγος	Λέξεις

- 2** Το ρήμα *επικοινωνώ* προέρχεται από τη σύνθεση της πρόθεσης *επί* και του ρήματος *κοινωνώ* (*επί* + *κοινωνώ*). Μπορείτε να βρείτε άλλες λέξεις που να προέρχονται από το ρήμα *επικοινωνώ*; • Χρησιμοποιήστε δύο από τις λέξεις που βρήκατε σε προτάσεις.

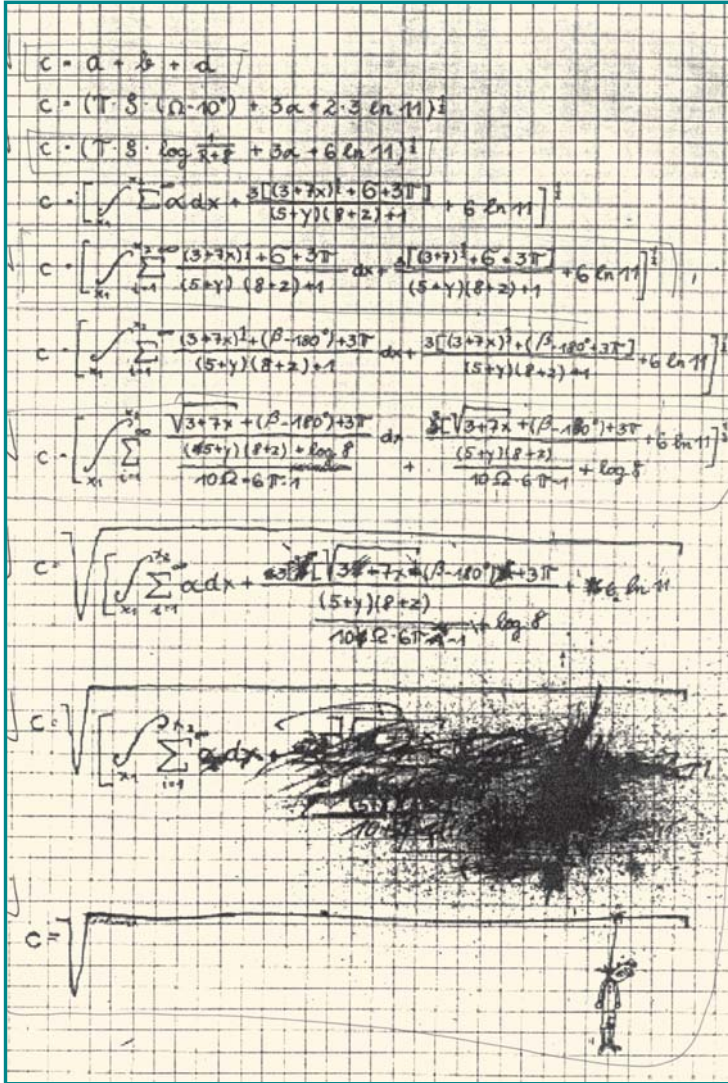
Από τη σύνθεση της πρόθεσης *συν* και του ρήματος *κοινωνώ* προέρχεται το ρήμα *συγκοινωνώ*. Μπορείτε να σκεφτείτε άλλες λέξεις που να προέρχονται από το ρήμα *συγκοινωνώ*;

- 3** Οι πρώτες μέρες στο Γυμνάσιο πάντα προσφέρουν δυνατές συγκινήσεις στους μαθητές. Καταγράψτε τα συναισθήματα αυτών των πρώτων ημερών και συμπληρώστε τον πίνακα:

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΘΕΤΙΚΑ – ΑΡΝΗΤΙΚΑ		
Τις πρώτες μέρες	είμαι	<i>χαρούμενος</i> , ← επίθετα μετοχές
	νιώθω	<i>χαρά</i> , ← ουσιαστικά
		<i>χαίρομαι</i> , ← ρήματα

Κείμενο 8 [Το διαγώνισμα]

Κείμενο 9 [Ένα σύνθημα στον τοίχο]

Στάθης, Πληροφοριακό Δελτίο της ΟΛΜΕ, τεύχ. 676, 2003

Από αυθεντικό μαθητικό κείμενο

Ακούω και μιλώ

1. Το κείμενο 8 αποτελεί αυθεντικό μαθητικό γραπτό. Ποιους κώδικες χρησιμοποίησε ο μαθητής που το έγραψε; • Εσείς χρησιμοποιήστε το γλωσσικό κώδικα και πείτε τι δείχνει το σκίτσο στο τέλος της άσκησης. • Ποιο είναι το τελικό αποτέλεσμα των πράξεων;
2. Δείτε το κείμενο 9. • Σε ποιους κώδικες είναι γραμμένα τα συνθήματα στον τοίχο; • Μπορείτε να καταλάβετε το δεύτερο σύνθημα; • Σε ποιον κώδικα μιλά ο κύριος στο σκίτσο; • Μπορείτε να αποδώσετε με λόγο το μήνυμα της γελοιογραφίας;

Διαβάζω και γράφω

1. Συλλέξτε στοιχεία για τις πρώτες μορφές γραφής από το βιβλίο της Ιστορίας (από την ιστορία των Ανατολικών λαών και την Εποχή του χαλκού στην Ελλάδα). • Παρουσιάστε στους συμμαθητές σας την ιστορία της γραφής και παραδείγματα από πρώτα δείγματά της.
2. Γράψτε μια επιστολή σε ένα φίλο σας που πηγαίνει σε άλλο Γυμνάσιο. • Μοιραστείτε μαζί του τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας από τις πρώτες μέρες στο νέο σας σχολείο. • Αξιοποιήστε το λεξιλόγιο που έχετε μελετήσει στα κείμενα και τις ασκήσεις αυτής της ενότητας.

Κριτήρια με τα οποία θα αξιολογηθεί το κείμενό σας:

- α. Πληρότητα περιεχομένου όσον αφορά σκέψεις και συναισθήματα.
- β. Κατάλληλο ύφος – φιλικό (ανάλογο με τις συνθήκες της επικοινωνίας).
- γ. Χρήση προτάσεων που το είδος τους ταιριάζει με τις συνθήκες της επικοινωνίας.

Διαθεματική εργασία

Χωριστείτε σε ομάδες και φωτογραφίστε χώρους του σχολείου σας.

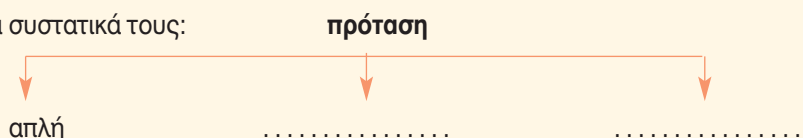
- ▶ Φτιάξτε ανάλογα σήματα που θα μπορούσαν να συνοδεύσουν χώρους που απεικονίζονται στις φωτογραφίες.
- ▶ Στη συνέχεια, ταξινομήστε το υλικό που θα συγκεντρώσετε σε κατηγορίες (π.χ. εσωτερικοί – εξωτερικοί χώροι).
- ▶ Τέλος, γράψτε σε κάθε φωτογραφία μια λεζάντα στην οποία να περιγράψετε σύντομα και να σχολιάζετε ό,τι εικονίζεται στη φωτογραφία.

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

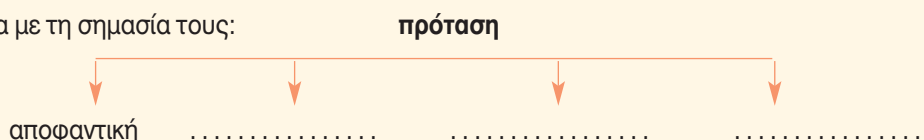
- ▶ – Επικοινωνία είναι η ανταλλαγή μεταξύ και
- Για να επιτευχθεί επικοινωνία χρειάζεται ένας κοινός
- Η γλωσσική επικοινωνία επηρεάζεται από

- ▶ Υπάρχουν διάφορα είδη προτάσεων:

α. Ανάλογα με τα συστατικά τους:

β. Ανάλογα με τη σημασία τους:

- ▶ Κάντε τις σωστές αντιστοιχίσεις:

αποφαντικές	•	• ερωτηματικό
ερωτηματικές	•	• θαυμαστικό
επιφωνηματικές	•	• τελεία
προστακτικές	•	